

Liviu Ioan Stoiciu

„CONȘTIINȚA ACTULUI DE CREAȚIE S-A TRANSFORMAT ÎNTR-O CONȘTIINȚĂ A ZĂDĂRNICIEI” (II)*

Convorbire realizată de **Alexandru Deșliu**

– Cum arată locurile Dvs. natale. Vă mai gândiți la ele? S-au schimbat mult în atâția ani de când le-ați părăsit?

– Locurile mele natale... Mai degrabă locuri de baștină: fiindcă despre comuna Dumbrava Roșie, raionul Piatra Neamț (cum vă spuneam, la 5 kilometri de Piatra Neamț, azi comună subordonată municipiului Piatra Neamț), unde m-am născut, într-o locuință de serviciu CFR, nu am știut niciodată nimic. O mai fi pe picioare casa în care m-am născut? N-am fost curios să aflu, fiind o locuință de serviciu de tranzit a tatălui meu, detașat pe șantierul liniei ferate care se construia în anul 1950 spre Bicz... Eu am stat aici, la Dumbrava Roșie, cu părinții, aproximativ un an (tatăl meu, singurul care mi-ar fi putut da amănunte azi, nu-și mai aminteste decât că s-a mutat la insistențele mamei, neadaptată la munte). Din nenorocire, pe biata mea mamă, Ioana, a chemat-o moartea pe locurile natale, de câmpie, aproape de părinții săi din Adjdu Vechi, raionul Adjdu, la 110 kilometri mai jos de Dumbrava Roșie, spre sudul Moldovei, pe linia spre București, în cadrul aceleiași regiuni, Bacău (unde avea putere blestemul de care vă pomeneam, să rămân în registrul fantastic al acelor locuri ale copilăriei mele). Pe 21 iunie 1951, când mama a fost trăsniță în bucătăria de vară la Cantonul 248, halta Adjdu Vechi, aveam deja de toate în casă și în ogradă. Deși locul nașterii (Dumbrava Roșie – Neamț) e esențial, influențele locului alăturându-se influențelor astrale și datei de 19 februarie 1950, nu am fost interesat de subtilitățile lui, n-a devenit un loc magic, din contră, mi-a fost indiferent. Abia la maturitate am descoperit locurile natale – și asta datorită recuperării în „dicționarele” nemțene a numelui meu „ca scriitor născut la / lângă Piatra Neamț”. În principal, Adrian Alui Gheorghe mi-a redeschis ochii către locul natal după 1990. E adevărat, după debutul editorial (1980), fiind făcut public locul nașterii mele, am devenit mai apropiat sufletește de scriitorii nemțeni, în frunte cu Aurel Dumitrașcu, importantul poet dispărut la 35 de ani, și cu Daniel Corbu (inițiatorul Colocviilor de Poezie de la Târgu Neamț). Am conștientizat prea târziu că locul nașterii mele e fundamental pentru destin (inclusiv pentru hărțile astrale, horoscoape, zodii, ghicit, locul nașterii e determinant). Aș putea să spun că mai degrabă sunt frustrat azi de faptul că, deși am copilărit la Adjdu Vechi de la un an, deși am crescut și am fost educat la Adjdu până la 17 ani, când am terminat liceul teoretic, nici un dicționar al Adjduului (nici al Dumneavoastră,

domnule Alexandru Deșliu) nu mă pomenește – deși n-am de ce să mă plâng, în 2001 mi s-a acordat Diploma de Cetățean de Onoare al Orașului Adjdu, recunoscându-mi-se ascendența „natală” aici. E un du-te vino mental legat de „locurile mele natale”. Pentru mine locurile natale se leagă de „locațiile” și „habitatul” în care am copilărit, adică de Cantonul 248 și Halta Adjdu Vechi, nu de locuința și Halta comunei Dumbrava Roșie – Neamț (trecută în acte ca loc de naștere), unde am stat un an – deși amândouă comunele făceau parte în 1950 din aceeași regiune Bacău, la „granițele” ei. Mereu sunt pus în încurcătură, „Cantonul CFR Dumbrava” e azi haltă de mișcare, n-am avut niciodată reprezentat „în spațiu” locul lui natal. În schimb, Cantonul 248 Adjdu Vechi a fost pentru toată copilăria mea un loc magnific, buricul pământului, de neînlocuit – el e și azi haltă pentru trenurile personale în „Mersul Trenurilor” (prima stație de la Adjdu spre Bacău), dar nu mai are cantonier, bariera la drumul asfaltat e automatizată și toate clădirile lui au dispărut! Nu au mai rămas nici ruinele (admirate de mine o vreme), s-a furat tot după ce tata s-a mutat la casa lui la Adjdu, la fel cantonierul, iar CFR-ul le-a abandonat o dată cu dispariția proprietăților țărănești, după extinderea cooperativizării socialiste (care le-a transformat în depozite și ateliere pentru mașini-unelte și tractoare), pentru exploatare agricolă „intensivă”, după tăierea viilor și pomilor fructiferi și cultivarea grâului și porumbului, în numele realizării de „recolte record”. A rămas numai spectrul Cantonului 248 – de câte ori trec prin apropiere mi se strânge inima, e atâta energie pozitivă risipită pe aici... Am vizitat acest loc pe 20 mai 2006, cu tata și surioarele mele – erau numai bălării și fantasme...

– Vorbiți-ne despre oamenii în preajma cărora ați copilărit. Cum erau ei? Ce făceau?

– Primii șase ani de acasă (la șase ani am fost dat la școală, în 1956) i-am petrecut în exclusivitate la canton (la Adjdu Vechi; la halta CFR Dumbrava Roșie am împlinit un an), izolat, în singurătate. Și nu numai, următorii șase ani i-am petrecut tot la Cantonul 248, unde locuiau părinții mei. Motiv să cred că avea dreptate profesorul Ion Leu din Focșani, coordonatorul publicației literare „Preocupări”, când susținea că anii petrecuți la Cantonul 248 au fost determinanți pentru firea mea inadaptabilă – o repet, nu numai primii șase ani, ci și următorii șase ani, până la 12 ani, până la terminarea clasei a VI-a (în clasa a VII-a am fost mutat la o școală elementară din Adjdu, ați reținut), am stat la Cantonul 248, la doi kilometri de comună și patru kilometri de oraș... Eram un sălbatic, prea timid în

* Dintr-o carte de interviuri aflată în pregătire

public și „bine educat“ (până la terminarea liceului mi s-a spus că mă port „ca o domnișoară“, asta e). Am crescut între rude și cu familia cantonierului de la Cantonul 248 (știți, în incinta Cantonului 248 era încă o casă cu acareturi, locuită de cantonier; una din fetele cantonierului, Margareta Ghinea, m-a crescut „cu cartea în mână“ după ce a murit mama, era îndrăgostită de tata și spera să-i fie soție; nu s-a întâmplat așa, Margareta terminase liceul și o școală de telefoniste CFR cu înaltă calificare, tata și-a ales o soție de pe dealurile Trotușului, nu mai putea să aștepte, trebuia să mă crească zi de zi cineva, mama lui era bolnavă, tata era mereu la serviciu, pe atunci CFR-ul era „a doua armată“; dar toată copilăria Margareta mi-a fost aproape, o zână bună). Sigur, lume era adunată zilnic pe peronul stației Adjdu Vechi (trenul personal era principalul mijloc de transport), ca și cozile la bariere cu „străini“, iar primăvara-vara-toamna erau pline viile și „bucățile“ (terenuri arabile, semănate cu porumb, dovleci sau pepeni) dimprejurul Cantonului 248 de localnici din Adjdu Vechi, cu care puteam să mai schimb o vorbă – dar eu stăteam „în marea majoritate a timpului“ deoparte, rar comunicam cu cineva. Nici cu copiii veniți din comună cu vacile la păscut pe zonă nu mă înțelegeam, darmite cu oamenii mari... De când mă știu am stat deoparte, retras (fiind interpretat greșit felul meu de a fi, etichetat ca arogant sau ca individ picat din altă lume, „care nu vrea să se amestece cu de-al de noi“). Pentru copiii de la țară eram orășean (nu-mi lipsea nimic, eram răsfățat, cu toate jucăriile posibile, inclusiv cu cărți pentru copii, tata avea un cult pentru Moș Crăciun; până azi mi s-a transmis magia Crăciunului, împodobesc brazi și la 56 de ani; apoi, eram îmbrăcat-încălțat „orășenește“, mâncam produse aduse de la oraș, nu lipseau niciodată pâinea proaspătă și dulciurile, la canton aveam o lampă uriașă cu pile electrice, cum nu mai avea nimeni, adusă de la Moscova, pile care se încăreau de la arderea de gaz, ea alimenta un radio permanent și asigura și lumină și căldură), în timp ce pentru copiii de la oraș eram țăran (dar asta aveam să o conștientizez mai târziu), cât am locuit la Canton. Mi-am construit o lume a mea, interioară, cu care am tot crescut... Oamenii din jur din copilăria mea? În incinta Cantonului era și o cazarmă muncitorească, o clădire uriașă, plină de paturi de fier și așternuturi închise la culoare, în care se odihneau țăranii veniți să muncească pe bani adevărați la întreținere de cale ferată – natural, stăteam și între ei, dar cum eram (ca și pentru cantonier și familia lui) „băiatul sefului“ (tata era șeful tuturor pe aici), eram scutit de surprize. În anii copilăriei mele s-a construit magistrala de gaz metan, care a fost îngropată la câțiva zeci de metri de Cantonul 248 (e și azi tot acolo) – atelajele fenomenale care funcționau aici mi-au dezvoltat imaginația, pierdeam ziua printre picioarele muncitorilor, veneam murdar din cap în picioare și deși primeam corecții corporale de la tata, nu mă învățam minte, trebuia să descopăr lumea după capul meu... Nu mai spun că atotprezența liniei ferate (la câțiva metri de Canton) și a trenurilor personale care opreau în stație la Adjdu Vechi, cu călători diferiți, m-a emancipat, aveam o altă perspectivă asupra lumii decât copiii din Adjdu Vechi (aflați la doi kilometri distanță de linia ferată), de exemplu, cu care aveam să fiu coleg în clasele primare și elementare.

Contemplam lumea de pe peron și din trenuri. Dar mai ales lecturile din miturile grecești m-au cucerit, citite (sau povestite) de fata cantonierului (dar și de unchi ai mei, frați ai lui tata, conștienți de faptul că tatăl lor fusese macedonean grec aromân, care veneau din București vara, în concediu, să stea la Canton; nu uitați, Siretul, cu o luncă de vis, era la maximum doi kilometri de Canton; în satul Șișcani râul era mai interesant, făcea curbe; cum spuneam, frații și surioarele tatălui meu, 12 de toți, s-au stabilit la București, tata a fost singurul care a vrut să aibă casa lui, animalele și păsările lui de curte, via și pământurile lui arabile, viața lui „la țară“ și proprietățile lui imobiliare la oraș; dar n-a avut noroc, vremurile au luat-o razna, a venit colectivizarea și i-a luat tot; tata n-a fost niciodată membru de partid). Datorită lor priveam altfel lumea din jur, amestecam realitatea cu imaginația. Așa am dat de mic de gustul lecturii, am învățat rapid să citesc și să scriu și am cerut să merg la școală la șase ani – în primii ani am fost premiant, după aceea am devenit un... visător (un contemplativ), am relativizat totul, am înțeles din copilărie că suntem trecători, că nu contăm nu numai într-un ciclu istoric, dar nici în propria familie, în timp... În sfârșit, dus la școala primară, am mai intrat în rândul lumii – față de colegii din comună, eu eram obligat să merg doi kilometri dus, doi întors până acasă, kilometri în care stăteam numai cu mine însumi și meditam. Învățătoarea, pe nume Mărcuță, m-a mai readus cu picioarele pe pământ, dar nu cine știe ce, mă surprindea mereu cu ochii în gol, plecat într-o lume a mea și la orele de clasă... Am fost prima serie care nu am dat examen de absolvire a primelor patru clase. Transferarea mea la Adjdu, începând cu clasa a VII-a, a însemnat o schimbare de destin, adaptându-mă în felul meu sceptic la rigorile lumii orașului. Trebuia să intru la liceu și să iau meditații la matematică, să mă pregătesc pentru examen. Locuiam la Adjdu în casa tatălui meu, casă care era închiriată unei familii de evrei, Taraș, de o rară calitate morală (am mâncat cum n-am mai mâncat nicăieri la ei, bucătari și gospodari neîntrețuți, am stat într-o curățenie exemplară și am fost educat în particular, inclusiv în partea bunelor maniere, cum nu mi s-a mai întâmplat cu alte familii)... Copilăria se întinde până la 15 ani? Între timp în familia mea (cu noua soție a tatălui meu) s-au născut un băiat, Marian și trei fete, Mela, Ita-Fănica și Sofia. Niciodată nu i-am considerat frate și surioare vitrege, vă spuneam. Am crescut alături de ei doar ca „fratele mai mare“. De altfel, după ce s-a recăsătorit, în vara anului 1952, când eu aveam doi ani și jumătate, tata (și nu noua lui soție, viitoarea mea mamă adoptivă) a ținut cu orice preț să mi se ascundă faptul că eu am o altă mamă decât a doua lui soție, să pot să mă dezvolt „normal“, să nu fiu complexat de faptul că mama mea naturală a murit. Au fost de acord și rudele din partea mamei mele naturale, să-i spun mamă celei de a doua soții a tatălui meu – și așa am crescut, am considerat-o „mamă bună“ pe mama Elena (Berescu), a doua soție a tatălui meu (cu care tata a avut patru copii). Din păcate, trecând anii, relațiile cu rudele mamei mele naturale din Adjdu Vechi s-au răcit într-atât, încât atunci când veneam la școală nu treceam niciodată pe la ele, deși îmi erau în drum. Se mirau de departe, când mă vedeau cu „Doamne, cum a mai crescut copilul Ionicăi“

și atât. Degeaba mai încercau copiii rudelor primare ale mamei, verișorii mie, să-mi amintească de legătura de sânge dintre noi. Nu mă puteam împărți, mama mea era... a doua mamă, adoptivă, nu mama mea moartă. Așa se face că eu am conștientizat cu adevărat abia în adolescență că am o a doua mamă. Prea târziu să se mai schimbe ceva. Mama a doua a rămas... mama mea, era singura pe care o cunoșteam. Țasta a fost un alt motiv în plus de sensibilizare maximă interioară a mea, de a avea o mamă, care să nu fie mama ta naturală, de fapt. Iubirea de mamă naturală lipsind, cu tot comportamentul ireproșabil al mamei de a doua, care n-a făcut niciodată diferență între copiii ei și mine, din contră, eu aveam un ascendent... Venirea la oraș mi-a deschis noi supape, modul independent, liber de manifestare m-a transformat într-un caz la liceu. „Scoteam“ trei titluri de reviste literare în familie (file A 3 îndoite, scrise de mână, cu „tehnoredactare“ originală) pentru părinți, frate și surioare (nu contau că erau mici) și pentru colegii de clasă (eram la liceu teoretic, la o clasă „umanistică“). Titlul lor, începând cu 1965: „Familia“ (ce coincidentă, în revista „Familia“ de la Oradea aveam să debutez, prezentat „ca poet“ de Ștefan Aug. Doinaș, nouă ani mai târziu, în 1974), „Sagitta“ și „Magazin-LIS“. Le am și azi, sunt chiar un document – am „scos“ multe numere, eram atent inclusiv la evenimentele politice, tocmai intrase pe firmament triumfal N. Ceaușescu... Pe de altă parte, în liceu am început să afișez poeme incomode, contestatate, inacceptabile (față de profesori și... față de regimul politic) la gazetele de perete, inclusiv la „colțul roșu“. Urmarea o știți. Am fost exmatriculat trei zile, cu obligația să locuiesc sub supraveghere strictă la... internatul liceului (care era la câteva sute de metri de casa părintească din Adjud)! Așa m-am trezit elev la internat, la Adjud, interzicându-mi-se să mai trec pe acasă... Totuși, exmatricularea mea a avut și un efect benefic, a fost imediat pusă la punct o gazetă de perete literară, de care răspundeam alături de profesorul „de română“ Ion Croitoru (care a publicat un roman înainte de Revoluție, am auzit), unde afișam nu numai poeme ale mele... Eram la început (nu contează că primele versuri le-am scris de la 11 ani, îndrăgostit de o tânără de 21 de ani din... prepeleacul unei vii din spatele Cantonului 248; atunci am avut parte și de prima aventură sexuală), amestecam rima cu versul liber. Dar de la 15 ani am început să scriu regulat, cât de cât, publicațiile mele particulare (așa naive cum erau, ele anunțau o... vocație pe tărâm literar) și gazeta literară de perete a liceului obligându-mă „să-mi țin mâna“, să-mi ordonez gândurile, să citesc mai ales (descoperisem biblioteca orașenească), să mă educ singur, cu sau fără speranța că se va alege ceva de capul meu...

– Atmosfera de familie era favorabilă aptitudinilor Dvs.?

– Dacă „aptitudini“ înseamnă „aplecarea“ mea spre literatură, spre creație... Până la exmatricularea din liceu „atmosfera din familie“ a fost indiferentă față de preocupările mele literare. Nu deranjam pe nimeni, eram privit cu condescendență, considerându-se că e o pierdere de timp care nu-mi strică. În casă n-am avut o bibliotecă, dar nu i-am dus lipsa, descoperind de mic biblioteca din comuna Adjuda Vechi, de unde împrumutam cărți (dar

unde și stăteam până cădea întunericul, furat de peisajul livresc, spre disperarea alor mei, care mă așteptau speriați la Canton, la doi kilometri distanță, neștiind ce mi se întâmplă, nu o dată venind după mine în comună). Tata prefera să mă vadă citind, decât să bat câmpii (am fost mereu indisciplinat, am sărit calul când te așteptai mai puțin, sfidând pericolele; nu o dată am luat bătaie cruntă de la tatăl meu, bătaie neuitată nici azi de... fratele și de surioarele mele; eu le-am uitat cu desăvârșire, știind că le meritam). Inclusiv publicațiile mele scrise de mână îmi erau acceptate – îl obligam pe tata să mi le... cumpere, să am bani pentru rechizite. Dar după exmatricularea din liceu atitudinea tatălui față de mine s-a schimbat radical – mi-a interzis să mai scriu sau să mai cumpăr reviste literare și cărți. „Trebuie să înveți, să ai un viitor“... Natural, eu am tot cumpărat și reviste literare și cărți în liceu: veneam acasă și le aruncam peste gard în grădină, să nu fiu văzut cu ele când intram în casă, după care le recuperam în mare secret și le ascundeam. De asemenea, am scris după exmatriculare pe furis... Când le descoperea în casă, îi spuneam că-mi trebuie pentru liceu, pentru examene, apoi pentru facultate... Niciodată după aceea tata n-a mai apreciat munca mea la masa de scris și de citit, nici măcar după ce m-am maturizat și... profesionalizat, după ce mi-au apărut cărți și am fost premiat pentru ceea ce scriu. Deși s-a învățat cu gândul că „așa a vrut Dumnezeu, să fii scriitor“... El a rămas cu convingerea că mi-am făcut singur rău scriind și citind, trăind de azi pe mâine... Avea dreptate, dar eu am înțeles asta abia la... 50 de ani! Pentru el aș fi fost „un om realizat“ dacă aș fi intrat în rând cu lumea, dacă aș fi avut bani, mașină mică, vilă și o funcție „cu facultate“ de invidiat. Până să mă căsătoresc și să mi se nască un copil, m-a considerat un vagabond, un om de nimic, m-a vorbit de rău peste tot (inclusiv în fața viitoarei soții și a părinților ei), eram o rușine a familiei, cu care nu se mai poate face nimic – și avea dreptate, mă complăcusem într-o boemă literară aberantă (beam „de stingeam“, stăteam numai în cârciumi și munceam pe apucate, la întâmplare, abandonând la un moment dat studiile „superioare“, bățându-mi joc de mine însumi, ratând toate oportunitățile). Nu-l interesa „filosofia mea de viață“, când credeam că frustrările acumulate aberant și ratările fac parte din regulile sensibilizării scriitorului, că ele dau profunzime creației (cunoscând hăururile suferinței și neîmplinirii lumesti), iar eu m-am încăpățânat să cred că „experiența de viață“ umiltoare, de „ultim om“, contează (și am schimbat locuri de muncă, meserii și localități), nu să parvii, să faci carieră, să te îmbogățești și să uiți de masa de scris și citit (terminarea unei facultăți asta ar fi însemnat, să-mi deturnez „vocația“, furat de „viața dulce“). După ce am devenit „om serios“ (responsabilizându-mă în viața de zi cu zi, după nașterea copilului, în 1975, pe când aveam 25 de ani), tata s-a închinat, nici o clipă nu și-a putut imagina că voi fi vreodată la casa mea cu soție și copil, cu loc de muncă stabil (chiar dacă numai cu salarii pentru supraviețuire) și cu o recunoaștere publică... E drept, tata e contrariat și azi că literatura a putut să mă scoată din anonimat, fără să fi dus la capăt studiile „superioare“. Dacă aș fi avut și bani mai mulți, mașină mică și vilă, mai-mai că aș fi fost felicitat de tata pentru „realizări“,

după ce-mi ratasem catastrofal prima tinerețe – dar nici măcar după Revoluție n-am fost în stare să accept să mă perpetuez într-o funcție, la final de „carieră“ literară (aș fi putut să intru în lumea politică, pus cu forța în fruntea județului Vrancea la Revoluție) sau să-mi deschid o afacere... Rămân același „bătut în cap“, naiv, fără viitor.

– De unde a venit îndemnul de a scrie?

– N-am reușit să dezleg această enigmă (e drept, nici nu m-a interesat să o dezleg vreodată, cu adevărat), nu mai am memoria copilăriei decât sentimental. Declanșarea scrisului ar putea să aibă legătură cu un eveniment personal mai aparte, ca la orice copil / adolescent, dacă ar fi să-i întrebăm pe toți care se apucă să scrie, ar fi aduse pe tapet atâtea povești... La mine s-a potrivit să fie o alegere de cursă lungă creația literară, intuitivă. Nu găsesc altă explicație pentru declanșarea creației la mine decât în două direcții (reale; ar fi și a treia direcție, aceea mimetică, a școlarului care-și încearcă puterile în particular, învățând la clasă despre poezie și poeți, mai ales dacă are un cenaclu în preajmă; eu, se subînțelege, n-am avut parte de nici un cenaclu, m-am amăgit la masa de scris singur, fără discipoli sau auditoriu avizat). Am scris sigur poezie la 11 ani, cum vă pomeneam. De ce? O direcție pentru declanșarea creației ar fi aceea că m-am îndrăgostit de o domnișoară de 21 de ani – vă repet. Domnișoara, mai mare cu zece ani decât mine, își păzea via undeva în spatele Cantonului 248. Natural, am scris poezii de dragoste „cu rimă“, cu urmări în plan lumesexual... A doua direcție de declanșare a creației, mai în glumă, mai în serios, ar putea fi... drogarea inconștientă. Dar asta am înțeles-o după... Revoluție, rememorându-mi copilăria! După ce am auzit de drogarea cu cânepă... La cazarma cu muncitori a Cantonului 248 se puneau seminte și inflorescențe de cânepă pe pietre mari fierbinți, fumul lor te amețea de cap – mie mi se făcea rău și aveam halucinații (într-o zi am fost în vizită pe lumea cealaltă, le-am povestit muncitorilor asta)... Cine știe, poate acest fum halucinogen de cânepă mi-a deschis un robinet al creației literare, mi-a adăugat sau scăzut vreo circumvoluțiune pe creier... Slavă cerului, m-a ferit Dumnezeu să mă droghez până azi – deși în prima tinerețe aș putea să spun că alcoolul ținea loc tot de drog (într-o zi am orbit din cauza alcoolului din ginul de ienupăr, băut cu minerii la Bălan; halucinațiile alcoolului aveau un sens, îmi omorau luciditatea), iau acum seama...

– Cum a început drumul Dvs. literar? A fost unul cu obstacole? Sau totul a decurs lin? Cui datorați debutul în presa literară, când și unde a avut loc?

– Nici azi nu m-am învățat cu titulatura de „poet“ – accept mai degrabă titulatura de scriitor (care scrie și poezie și proză și piese de teatru), deoarece oricine scrie și publică o carte-două poate să susțină, dacă are chef, că e scriitor, nu contează că e amator sau profesionist, fie și reconsiderat. Am scris de când mă știu pentru serti, fără să-mi bat capul dacă are valoare poezia, proza sau piesa de teatru puse pe hârtie (sau, mai nou, pe computer). Scriu „exerciții“ și am îndoilei că nu pierd vremea scriind... Din start am plecat la drum cu toate genurile literare, încercându-mi mâna „pentru mine“. Cele trei publicații particulare, scrise de mine de mână, cuprindeau și poezie și proză și teatru, dar și publicistică, interviu și

jurnal. Aș putea să spun că am debutat în propriile reviste scrise de mână, în 1965... Nu aveam nevoie să-mi valideze cineva ce scriam, îmi făceam doar mie pe plac, nu ceream impresii. Valorizarea estetică a textelor mele (scrise și ele de mână), afișate la gazeta de perete a liceului, nu exista, nu ceream părerea în general nimănui pe seama lor. Scriam pentru mine, era o chestiune personală. Îmi făcea bine când scriam, avea efect terapeutic sufletesc. Prima lovitură am primit-o la 15 ani, când mi-am dactilografiat pentru prima oară poezii, să le trimit la revistele literare din țară. Tocmai apăruse o serie nouă de reviste de cultură, inclusiv „Ateneu“ la Bacău (până în 1967 Adjuda a aparținut de regiunea Bacău). Cel ce mi le-a dactilografiat contra cost, la un birou de copiat acte, era un profesor pensionar – el mi-a spus la obraz că n-am nici o șansă, că au scris atâția alții mult mai bine poezie cu rimă și că nu merită să mă mai omor cu firea să scriu poezie, mai bine să învăț carte, să-i citesc pe alții, că o să-mi fie mai de folos, să-i las pe alții să scrie poezie... N-am uitat nici azi acel îndemn dezinteresat. Descurajat, lipsit de entuziasm, am luat în serios avertismentul și brusc mi-am schimbat lecturile și modul de a scrie. Am început să cumpăr și să citesc numai cărți ale poezilor în viață (renunțând la cărțile recomandate de manualele școlare) și să descopăr încetul cu încetul versul liber... Am prins iar curaj și am trimis poezii la „poșta redacției“, la reviste literare profesioniste, dar răspunsurile m-au dezarmat. Locuiam în Adjud și nu puteam să cumpăr toate revistele la care trimiteam poeme, să pot să urmăresc răspunsurile la „poșta redacției“. Dar n-am fost băgat în seamă. Scriam poezie spontan, fără să țin cont de gusturile vremii... Debutul în presă, cu poezie, a avut loc în anul când am luat diploma de bacalaureat, la 17 ani – întâmplător descoperind că pagina de cultură a ziarului regional „Steagul Roșu“ din Bacău îmi publica un poem (poem valabil și azi, cu „vers liber“). M-a debutat un necunoscut, „M.C. Delasabar“ – de curiozitate, după 38 de ani, în 2005, când mi s-a acordat la Bacău Premiul de Poezie al Revistei „Ateneu“, am întrebat cine e M.C. Delasabar, am înțeles că se numește Marin Cosmescu și atât, nu e nici „scriitor local“... Erau atâtea premii deschise în țară de debut în presă (inclusiv celebrul Concurs „N. Labiș“ de la Suceava, atât de râvnit), nu mi-a dat nimeni niciodată nici măcar o mențiune. Nici măcar cu un poem la „poșta redacției“ la vreo revistă de cultură nu am fost încurajat – mi se dădeau sfaturi în fel și chip cum e bine să scriu numai, citând câte un vers din cele trimise... A fost atât de descurajant „drumul“ meu literar... În 1972 am fost premiat de revista „Vatra“, abia apărută, la un concurs național, cu... o proză – cum vă mai spuneam, neprimind niciodată cei 5000 de lei (o sumă imensă pentru mine), nici măcar după ce s-a publicat proza în revista „Vatra“ nu mi s-a dat nici un semn. Ce să fi făcut? Între timp am publicat articole la ziar, la „Informația Harghitei“ din Miercurea Ciuc, unde am fost adus (ca șef al secției scrisori) de la mina Bălan. Din 1972 până în 1974 am condus la București un cenaclu studentesc, intitulat „3,14“ (Pi), la fiecare ședință citeam toți membrii (azi sunt și scriitori în toată firea), să ne regularizăm scrisul – dar știți deja asta. În 1974 mi-am definitivat primul meu volum de versuri, se intitula *Libertatea de a*

fi. În același an, revista „Familia“ mă publica pe o pagină cu poeme și Ștefan Aug. Doinaș mă prezenta cu un titlu semnificativ: **Realul cu plasmă poetică** (realul era neobișnuit, ca și limbajul uzual, concret, conta în poezie numai „metafora inefabilă“, talentul de a o împleni în fel și chip), din care pot să vă citez prima parte: „Citind manuscrisele lui Liviu Ion Stoiciu, un tânăr încă necunoscut, mi-am adus aminte de una din acele false definiții, pline de paradox, pe care Carl Sandburg le dă poeziei: «Poezia este jurnalul unui animal marin care trăiește pe pământ și care ar vrea să zboare». În textele pe care le am în față, lirismul se încheagă mereu din efortul unei sensibilități chinuite de a-și lua «zborul» de pe suprafața lucrurilor care o condiționează. M-a surprins mai întâi lipsa de prudență cu care Stoiciu manevrează cuvintele: limbajul uzual, ca și cel consacrat de uzanțele literare, vocabulele frumoase ca și cele rebarbative se întâlnesc la el, într-un amestec ce trădează o dorință încrâncenată de singularizare într-o plasmă a realului, cu tot ce acesta are ca fascinant sau respingător. Nici o spaimă de cuvinte; conștiința că acestea acoperă lucrurile, și apoi că lucrurile la rândul lor configurează însăși lumea lui, – această certitudine a ancorării dureroase în ceea ce există *acum* și *aici*, tocmai pentru a se sprijini pe anumite date pentru a le transcende, îmi dă impresia unui eu poetic care are ceva de spus...“ Singularizarea mea încrâncenată, cum spune Ștefan Aug. Doinaș în 1974, avea să mă coste scump – până azi m-a adus la sapă de lemn. Această prezentare anunță chiar liniile directoare ale poeziei care avea să fie recunoscută sub titulatura de „optzecistă“. A trebuit să aștept ani la rând până să debutez cu o carte a mea. Dar poate a fost mai bine că am debutat editorial la 30 de ani, când aveam deja conștiința actului de creație articulată, nu în prima tinerețe, când scriam „în transă“.

– **Ciclurile de versuri *Balans* în „Caietul debutanților 1977“ (Editura Albatros, 1978) și *Cantonul 248* în „Caietul debutanților 1978“ (Editura „Albatros“, 1979) au constituit debutul Dvs. editorial. A fost greu, a fost ușor? Cum a fost critica de întâmpinare? V-a influențat ea în vreun fel anume evoluția ulterioară?**

– „Caietele debutanților“ (scoase și de celelalte edituri de stat cu selecții din volumele celor care participaseră la concurs, dar erau nepremiați) au fost în general ignorate de critică. Nu contau decât cărțile individuale. La mine e considerat debut editorial volumul ***La fanion*** (Editura Albatros, 1980) – el a avut parte de o primire critică incredibilă (cu atât mai mult cu cât eu, provincial din Focșani, în mod paradoxal, eram dintre optzecistii care contraziceam regula, nu veneam dintr-un cenaclu al unui centru studentesc, nici nu aveam susținători la o revistă literară, care să mă „cultive“; nici azi, la 30 de ani de la debutul în Caietul Editurii „Albatros“, de altfel, nu am asemenea susținători)... La apariția primului „Caiet al debutanților – 1977“ (cu o selecție de patru poeme dintr-un volum dactilografiat în 1976), primit prin poștă, am sărit într-un picior, fericit, de la Liceul 1, unde lucram, până în Cartierul Sud al Focșanilor, unde locuiam, niciodată n-am mai fost atât de entuziasmat. Vă dați seama, eram la Focșani complet rupt de lumea literară, trimiteam manuscrisele de volume de versuri la concursuri prin poștă și atât, habar nu aveam unde erau sediile editurilor și nu cunoș-

Othon Friesz – ***Still Life with a Statuette of Buddha***

team nici un redactor de editură sau scriitor din juriile concursurilor. Abia după apariția volumului ***La fanion*** (1980) am mai înțeles pe ce lume literară sunt – atunci am avut parte și de o primă lansare de carte, cu Mircea Sântimbreanu, directorul editurii, prezent la Focșani... Juriul „Albatros“ care m-a debutat în Caietul Editurii „Albatros“, ediția 1977 (repet, cu un ciclu de doar patru poeme, intitulat ***Balans***; de reținut, titlul acestui ciclu, ***Balans***, a fost pus de lectorul cărții, Gabriela Negreanu) îi avea în componentă pe Laurențiu Ulici, Ștefan Augustin Doinaș, Ioanichie Olteanu (care pe atunci conducea revista „Viața Românească“) și membrii redacției editurii: Mircea Sântimbreanu, Ion Acsan, Gabriela Negreanu, toți scriitorii, și Domnica Filimon. La această ediție juriul a decis premiarea și publicarea a trei volume, semnate de poeți care azi sunt dispăruți din actualitate, de care eu nu mai știu chiar nimic (nici până în 1989 n-au ocupat locuri de onoare): Grigore Georgiu, Felix Sima și Ileana Zubașcu (Ileana Zubașcu a avut chiar o primire critică de zile mari). Între cei nepremiați, 14 dintre ei prezenți în Caietul – 1977, sunt nume de care eu n-am mai auzit, de la Elsa Popescu, Gavrilă Pompei, Dan Bosoancă, Mihai Cupcea, Alexandru Deniforescu, la Mihai Adrian Eres, Ion Mustată... Au publicat cărți individuale dintre cei nepremiați, mai apoi: Gh. Pârja, Dumitru Udrea, Aurel M. Buricea, Ion Dumbravă, Ion Istrate, Mira Lupeanu – poate Dvs. le apreciați mai bine poziția ocupată în poezia română... Așa se scrie istoria literaturii... Cu al doilea „Caiet al debutanților – 1978“ al Editurii „Albatros“ s-a întâmplat la fel (cu același juriu, doar că a fost adusă Constanța Buzea în locul lui Ioanichie Olteanu, în care eu sunt selectat cu zece poeme, într-un ciclu intitulat de mine ***Cantonul 248***), el a cuprins tot 14 „antologați“, nepremiați – dar între ei sunt și nume care s-au impus în poezie sau în viața literară, de la Florin Iaru la Ion Vădan

și George Stanca (din păcate sunt și nume de poeți care au murit, Al. Pintescu, de prim raft, și N. Alexandru Vest). Din cei 14, îmi sunt necunoscuți: Florina Jianu, Mihai Banciu sau Octavian Bilcescu și Eugen Chirovici. În rest, nume de poeți care și-au publicat mai apoi cărțile lor (în afara concursurilor): Șerban Codrin, Claudia Ilie, Theodor Purice și Marcel Bărgănuș. Mai ciudat e că premiile ediției 1978 s-au dat rapid la fund: Radu Drăgan, Augustin Iza și Eugen Suci, deși au avut parte de o bună primire critică (Eugen Suci a fost un lider optzecist, dar a scris din ce în ce mai puțin, a preferat boema literară și de la Revoluție e confundat cu proprietarul restaurantelor „scriitorilor”). Trajeți Dvs. concluziile, viața literară are regulile ei de joc, poți pierde sau poți câștiga în fața propriilor ochi, dar poți să faci și „remiză”, să te complaci în marea mediocritate cotidiană...

Alta a fost situația în 1979, când juriul Concursului de debut în poezie al Editurii „Albatros” (alcătuit din Laurențiu Ulici, Ștefan Aug. Doinaș, Constanța Buzea, Mircea Sântimbreanu, președinte de juriu, director al editurii, și redactorii săi Gabriela Negreanu, Domnica Filimon și Ion Acsan) a decis publicarea următoarelor volume: **Casa cu retori** de Aurel Pantea, **La fanion** de... Liviu Ioan Stoiciu și **La noapte va ninge** de Matei Vișniec. Fiecare debutant premiat acum avea să devină un scriitor de care avea să se țină seama. Deja despre opera lui Matei Vișniec și a lui Aurel Pantea au apărut cărți monografice (semnate de criticii Bogdan Crețu și Virgil Podoabă) – sunt singurii lideri optzeciști despre opera cărora s-au scris cărți! Ei au fost luați în serios – nu e și cazul meu, din păcate (eu nu atrag simpatii). Nu mai e nevoie să subliniez valoarea lui Matei Vișniec (bucovinean la origine, azi locuiește la Paris), reper nu numai al poeziei optzeciste, ci și în dramaturgia europeană. Un destin aparte are și Aurel Pantea (redactor-șef al revistei de cultură „Discobolul”, din Alba Iulia), ardelean universitar care „tace și face”, poet, critic și eseist „în activitate, la vârf”. Interesant, la această ediție a Concursului de debut editorial aveau să apară cu selecții în „Caietul debutanților – 1979” și poeți care mai apoi aveau să devină reprezentativi pentru poezia optzecistă, de la Alexandru Mușina la George Vulturescu (sunt 19 nume cuprinse în acest „Caiet”, nu mai insist; îl mai consemnez doar pe un prieten cenaclist, la „3, 14”, din prima mea tinerețe, la București, Cristian Șişman, „poet damnat”, azi uitat cu totul, care a publicat mai apoi o carte a lui, bine primită de N. Manolescu, de exemplu, poet care a murit de foame înainte de 1989). Fără doar și poate fenomenul optzecist a avut nu numai amploare, ci și calitate paradigmatică, recognoscibilă. Trist e pentru mine azi să constat că au murit membrii juriului (Gabriela Negreanu și Laurențiu Ulici, de tineri), că numai prea generoasa poetă Constanța Buzea a mai rămas printre noi...

Mai târziu, după ce am intrat în atenția publică și am îndrăznit să trec personal pe la edituri din București, am aflat (o spun ca fapt divers) că volumele mele în manuscris, trimise prin poștă și la concursurile organizate de alte edituri (nu numai la Editura Albatros, de care aveam să-mi leg destinul prin debutul meu editorial), au intrat și în atenția altor jurii, pentru premiere, în anii 1979-1980 – la Editura „Cartea Românească” și Editura „Eminescu”, de exemplu,

dar au fost excluse după ce Editura „Albatros” m-a îmbrățișat cu atâta bunăvoință și profesionalism. Mai ciudat e ce am aflat mai apoi (de la lectorul cărții mele de debut, Gabriela Negreanu, care a făcut parte din juriu) că susținătorul meu din 1974, Ștefan Aug. Doinaș (vă amintiți, el mi-a publicat o pagină de poezie în revista „Familia”, prezentându-mă ca poet) s-ar fi opus debutului meu editorial! Pur și simplu a fost singurul din juriu care nu m-ar fi votat. Ce paradox! Nu m-am interesat dacă a fost adevărată afirmația Gabrielei Negreanu, dar pot azi să-mi explic de ce Ștefan Aug. Doinaș a ignorat toate cărțile mele de poezie și nu s-a apropiat niciodată „ca om” de mine, nici măcar după Revoluție (mă evita chiar și când a avut funcție la Uniunea Scriitorilor – US și eu eram angajatul US). În schimb, Laurențiu Ulici a mers până acolo în a mă susține, că le și recita versuri de ale mele, nu numai le arăta manuscrisele ale volumelor mele, răsfățaților „cenaclști de luni”, care nu puteau să-și creadă ochilor că la Focșani, izolat, se putea scrie asemenea poezie (care avea să se numească „optzecistă”)... Se înțelege de la sine că nu m-a interesat niciodată dacă poezia mea intră în vreo paradigmă.

Mă mai întrebați dacă m-a influențat în vreun fel critica de întâmpinare. Fără această critică, eu n-aș mai fi cel ce sunt... Critica de întâmpinare m-a ținut la masa de scris, ea m-a făcut să cred că merită să continui – chiar dacă niciodată n-am ținut seama de sfaturile, de reținerile sau de laudele ei. M-a interesat cu adevărat numai critica de întâmpinare de bună credință, „estetică”, nu ideologizată. M-au întâmpinat mai mult sau mai puțin negativ publicațiile profund politizate, afectate de „organele” Securității Statului și ale cenzurii PCR, de genul „Săptămânii” lui Eugen Barbu, cu care am și intrat personal în conflict (deși Dan Mutașcu și Ion Lotreanu, „locotenenții” lui Eugen Barbu, cum se spunea pe atunci, mă laudau public) sau al „Luceafărului”. Critica de întâmpinare a fost averea mea risipită, ea a avut grijă să nu mă ridice prea sus, să am de unde să cad mai apoi și să mă strivesc, să mă pună în pericol. Glumesc. Am avut șansa să fiu băgat în seamă și de criticii importanți ai vremii, nu numai de scriitori... Critica de întâmpinare m-a făcut să cred că mi-am găsit un drum în viață – acesta, de „poet”. Păcat că, trecând anii, nu pot să privesc viitorul decât cu mânie cinică, și în urmă cu atâta nostalgie. Nu vreau să spun că n-am învățat nimic din eșecurile criticii mele de întâmpinare...

– Povestiți-ne câte ceva despre prietenii alături de care ați început să scrieți. De cine dintre ei vă simțiți ca formulă literară cel mai aproape?

– Prieteni „alături de care am început să scriu” n-am avut. Am fost un singuratic nu numai cât am locuit la izolatul Canton 248, în copilărie, ci și după ce m-am mutat, la 40 de ani, la București, în plin centru... Noțiunea de prietenie în general mă pune în gardă, nu știu când începe, cât e în funcțiune și când se termină. Există o formulă de politețe care începe cu „Dragă prietene”, valabilă față de cei cu care ești solidar la un moment dat (colegi de literatură, membri ai unui cenaclu / grup cu care simpatizezi sau ai unei generații), dar eu nu am „cultul prieteniei”, cu atât mai mult cu cât de la 25 de ani nu mai stau în cârciumi, nu mai beau un pahar de alcool (care te face să te simți bine „între prieteni”) la manifestările literare.

În timp, am renunțat să mă mai iluzionez că sentimentul prieteniei există cu adevărat în afara intereselor personale (facem afaceri necurate împreună, tacit ne înțelegem „prieteneste“, ne dăm premii literare reciproc, ne promovăm critic prin „prietenii comuni, pun eu o vorbă“, ne linguşim la iarbă verde la o bere, cu familiile). Mereu i-am invidiat pe „oamenii normali“, onești, care „se bucură de viață“, au prietenii și pot să se distreze, să se întrajutoreze în momente-cheie, mulțumindu-se cu puțin. Eu sunt un „sălbatic“, n-am reușit niciodată să fiu un individ sau un personaj (într-o piesă a lui Dumnezeu) „normal“, simpatic, sociabil, integrat într-un nucleu care împărtășește aceleași slăbiciuni lumești. M-am educat singur, am scris și citit în secret (până să debutez), n-am avut profesori de excepție care să mă încurajeze și să mă susțină moral. Exagerat de timid și rușinos din fire, mi-am construit o lume interioară, numai a mea, din care am evadat rar... Un prieten e un suflet apropiat ție, dezinteresat, distins, în care te recunoști (și poți să te raportezi la el, la o adică) și care te ajută când ai nevoie – și eu n-am avut parte de prietenii devotate. Dar i-am considerat „prietenii de departe“ pe toți cei ce m-au publicat, care au scris cronici favorabile sau care mi-au dat un premiu, deși nu am avut „tangente“ cu ei, nu i-am cunoscut de aproape. De bună credință, i-am considerat prietenii și pe cei care, aveam să descopăr mai apoi, îmi erau dușmani ascunși, de fapt – inclusiv pe cei pe care i-am debutat editorial cu entuziasm și care azi își permit să mă desconsidere (în mod irațional, fiindcă de regulă nu fac nici un rău nimănui). Apoi, n-am să înțeleg niciodată de ce „prietenii“ (ei îmi spun „prietene“) îmi sunt dușmani ascunși. Până la 25 de ani mi-au fost „prietenii în ghilimele“ cei cu care împărțeam boema literară. Prieten adevărat s-a dovedit a fi în 1973 poetul Victor Pencu, care a făcut tot posibilul să-mi anuleze o tentativă de sinucidere. Pentru 25 de ani mi-a fost prieten (și i-am fost la rândul meu prieten) soția, prozatoarea Doina Popa (am avut parte și de o nuntă de argint, organizată de Grupul literar „de la Durău“, în frunte cu „nașii“ Carolina și poetul Adrian Alui Gheorghe, la Mănăstirea Neamț). Deși toate iubirile mele s-au terminat prost, femeile „pentru care mi-aș fi dat și viața, nu numai cămașa de pe mine“, cărora mă mărturiseam în amănunt, considerându-le „prietene pentru totdeauna“, dispărând în ceață, unele trădătoare (imorale), altele „depășite de situație“ (la cumpene conjuncturale). Nu degeaba astrologii „consultați“ (dar și zodiacul sau horoscopul, impersonale) îmi subliniază că „N-ai noroc la femei, de ce nu-ți intră o dată în cap?“. De altfel, din anul 2000 am rămas „mai singur ca oricând“. O încercare neobișnuită pentru mine de închegare a unei prietenii literare care să ajungă până acolo încât să ne înrudească, a eșuat prin „Grupul de la Durău“ (1995-2000), cu șapte membri scriitori, cu familiile lor, cu întâlniri trimestriale la munte, la o cabană, descoperind încetul cu încetul nepotrivirile de caracter – n-am mai încercat o altă asemenea întreprindere, m-am resemnat că nu sunt potrivit pentru apropierea frățești-amicale fericite, că sunt „antipatic“. Trebuie să fii și „om de lume“ să ai parte de prietenii, ceea ce nu e cazul meu, care trăiesc retras până la absurd, nu ies din casă să caut compania cuiva.

Dacă la 15 ani, când eram licean „la umanistică“, la

Adjud și scriam „regulat“ (având de „umplut“ trei reviste ale mele, scrise de mână), nu aveam prietenii alături, iar profesorul de română (Ion Croitoru, pe atunci nu știam că are „stofă“ de prozator, ceea ce afișa la gazeta literară de perete a liceului sub semnătura sa erau cronici rimate) era indiferent în fața „creației“ mele literare, imediat după intrarea în boemă, după venirea mea la București și deschiderea unui cenaclu studentesc, la 22 de ani, am dat de gustul... prieteniei. Cu atât mai mult cu cât eram obligați să citim la fiecare ședință de cenaclu din ceea ce scriam. La mulți dintre cei cu care pierdeam zilele și nopțile, mereu cu sticla de alcool lângă noi, nici nu le mai țin minte chipurile – dați-mi voie să le repet la unii numele, de la Mircea Dobrovicescu și Ștefan Humăilă (care a dat numele cenaclului, „3,14“, Pi), la Ana Haș și Roxana Procopescu, care nu și-au publicat până azi o carte a lor de poezie (deși au tot publicat versuri în reviste literare și au primit premii la concursurile organizate și în anii 1972-1974; între timp Roxana Procopescu a tradus cărți nebeletristice), la poetul Radu Stoenescu și prozatorii Mihail Grămesu (azi lider în literatura SF, pe atunci și poet cultivat) și Gh. Neagu (retras la maturitate și el în județul Vrancea, culmea, fără să știm unul de altul), sau Doina Popa, de la poezia Cristian Șișman și Victor Pencu (amândoi viitori familiiști cu copii), la prozatorul Dumitru Ungureanu (azi lider în proza postcomunistă). Nu mai spun că la ședințele săptămânale ale acestui cenaclu erau invitați scriitori de seamă, aduși de „prietenul-mentor“ Corneliu Omescu, prozator (dispărut de tânăr, ucis și el de alcool, cum a fost și Radu Stoenescu). După ce mi s-a născut copilul, în 1975, și am părăsit boema literară și Bucureștiul (și Clujul), am continuat prietenia literară cenaclieră cu soția – citindu-ne unul altuia ce scriam. Ba chiar am scris și un volum de proze scurte împreună, nepublicat până azi. Deja eram formați „ca scriitori, în particular“, în 1975 nu mai rămăsese decât să ne publicăm o carte, deschizându-se concursurile editoriale de debut...

Față de cei pomeniți mai sus, m-am rupt „ca scris“ după ce am plecat la Cluj (pentru o jumătate de an, cu Doina Popa, care rămăsese gravidă, în toamna anului 1974) și mai apoi la Focșani, unde m-am căsătorit. Cenaclul „3,14“ avea un manifest al lui avangardist (din păcate, pierdut, scris cu contribuția fiecărui membru fondator) și un registru cu consemnarea fiecărei ședințe (nu știu în posesia cui a rămas, cenaclul „3,14“ continuând și după plecarea mea din București, cu noi membri, în aceea Casa de Cultură „condusă de Poștoacă“). Nu uitați, vă rog, eram în anii poeziei „șaptezeciste“, calofile și mimetice (reciclarea metaforei devenise abuzivă). După 1975, după nașterea copilului și ocuparea prin concurs a unui post de pedagog, am început să-mi definitivez și dactilografiez câte două volume de versuri originale pe an, cu care participam la concursuri... „Ca formulă literară“ nu mă mai simțeam aproape de nici unul dintre foștii „prietenii“ de boemă literară, m-am distantat rapid de poezia citită la cenaclu, depășind și modelul dicteului automat, experimental-postsuprarealist. Mi-au rămas în sertar și azi poemele scrise la cenaclul „3,14“, ca și primele volume dactilografiate, ele au un alt stil de scris, ezitant, decât cel cu care aveam să fiu publicat începând cu „Caietul debutanților – 1977“ (Editura „Albatros“, 1978), era un

amestec între poezia șaptezecistă și o altfel de poezie, „a realului cotidian“, care își căuta la mine o „nouă formă-continut“, fără să o fi găsit. Personal, mă mir și azi că am reușit să mă „autodepășesc“, să nu mă cantonez în stilul... poeziei boemei literare. În sertar au rămas și textele scrise până să vin la București și să inițiez Cenaclul „3, 14“, după cum au rămas în sertar și poemele scrise la Cluj, la Cenaclul familial „Dâmbul Rotund“...

– Sunt și alți oameni în viața Dvs. care merită a fi amintiți în acest context?

– Dacă lărgim contextul și vorbim despre debutul editorial, trebuie să subliniez încă o dată generozitatea directorului Editurii „Albatros“, Mircea Sântimbreanu și a criticului Laurențiu Ulici, necunoscuți mie „ca oameni“ pe atunci – care au pariat pe poezia mea originală și mi-au făcut publicitate în lumea literară, să fiu băgat în seamă (contribuind astfel, cel puțin așa vreau să cred, și la premiarea volumului *La fanion* de către Uniunea Scriitorilor). În condițiile în care eu eram un amărât de provincial din Focșani, departe de centrele culturale din țară și de influența personalităților literare, sau de cenaclurile studentești, cu susținerea unor critici sau scriitori de prim rang (în principal, Cenaclul de Luni la București și revistele „Amfiteatru“, „Viața studentească“ și „Convingeri“, apoi „Forum studentesc“ la Timișoara, sau „Dialog“, „Opinia studentească“ și cenaclul „Junimea“ la Iași, iar la Cluj, „Echinoc“) care au impus în bloc viitoarea generație optzecistă. Eram singurul fără „pedigriu“ („genealogia unui animal de rasă“), cum se spune astăzi, picat din lună și fără spate acoperit, cu totul atipic, o excepție de la regulă...

Ar trebui să întocmesc aici o listă cu scriitori și critici care au scris despre mine și care m-au făcut să fiu azi ceea ce sunt (cât sunt), recunoscător. Din teama de a nu uita pe vreunul, mă abțin să o definitivez (cu atât mai mult cu cât și după Revoluție n-am reușit să citesc revistele literare sau volumele de critică apărute la edituri din țară, neavând difuzare, reviste și volume de critică în care aș fi putut avea o recenzie; fiindcă semnatarul recenziei, din decență, nu anunță autorul cărții despre care au scris, cu atât mai puțin le trimit volumul sau revista, e un cerc vicios). În prima mea antologie de versuri (apărută în 2005, când am împlinit 55 de ani) am în cuprins și o bibliografie selectivă (numai la nivel de apariții de cronici în cărți de critică, în istorii literare sau în manuale), vă rog să o consultați. Dar ea nu înseamnă totul, sunt semnături importante care mi-au întâmpinat volumele publicate cu bunăvoință în periodice literare sau nu (fără să le fi reluat într-o carte), pe care n-am găsit timp să le consemnez, îndatorat, pe o listă separată. Nu știu cum se face, dar nu mă pot apropia de maldărele de reviste și ziare adunate acasă, în care sunt prezent, tot amân (de fapt, sper să dispar instantaneu, și fiul meu, singurul moștenitor, să le arunce la gunoi, neinteresat cum e de soarta „operei“ mele; abia așteaptă să elibereze apartamentul de ele; și Doina Popa se împiedică de aceste publicații decolorate)...

„Ca formulă literară“ mă simt cel mai aproape de marea poezie românească. Probabil că n-o să credeți, dar de câte ori intru într-o biserică (fie ea și la mănăstire) aprind o lumânare și pentru marii poeți români dispăruți (ei au legătură directă cu Dumnezeu, ei ne dau de gol și iden-

titatea artistică), de la începutul limbii române „culte“ până azi, cărora le sunt îndatorat (Mihai Eminescu fiindu-mi călăuzitor), îi consider rude, față de care am obligații morale și sufletești. Totodată, mă revolt că marii poeți români contemporani sunt imediat uitați după moarte, deși toată viața li s-a spus (s-au scris cărți despre opera lor) că sunt mari poeți – de ce atâta nesimțire? Cum e posibil să ne permitem un asemenea lux? Sunt exploatați doar scriitorii de succes... Ne naștem cu o limbă de circulație restrânsă, trăim într-o țară mică, ne numărăm cu țărâita poeziei mari, și cu toate acestea parcă abia așteptăm să scăpăm de ei și să le ștergem urmele. E un blestem, dacă un mare poet de azi moare și n-are norocul să fie cultivat de un membru al familiei sau de un critic, prieten editor lui, rămâne pur și simplu fără posteritate...

– Vorbiți despre idealul de a fi al generației Dvs.

– „Idealul de a fi“ al generației mele („optzeciste“, al celor ce au debutat editorial în anii '80), azi cu membri la 50-55 de ani? Generația s-a impus prin individualități care împărtășeau același gust estetic (paradigma optzecistă e în vigoare, validată deja și de istoriile literare). E o generație... ideală, căreia nu-i lipsesc lideri în toate genurile literare, cu critici remarcabili din rândurile ei care au susținut-o. Între timp au și murit, „de tineri“, lideri optzeciști, de la poezii Mariana Marin și Aurel Dumitrașcu sau Ion Stratan (nu vă puteți imagina câți poeți optzeciști au murit!) la prozatorul Mircea Nedelciu sau criticul Radu G. Țeposu. O dată plecați în lumea celor ce tac, au intrat și ei în rândul celor ce așteaptă Judecata de Apoi și reînvierea: dacă au noroc de un prieten devotat sau o rudă care să le cultive și opera din sertar, nu numai aceea publicată în timpul vieții și reeditată după moarte (cum e cazul lui Aurel Dumitrașcu, la Piatra Neamț), merg mai departe în conștiința publică, revalorizați – dacă nu, rămân îngropați în „amintirile epocii de care aparțin“. E adevărat, unii dintre cei numiți au șansa să rămână conjunctural într-un manual școlar alternativ cu o proză sau un poem... E interesant și destinul acestei generații literare, cu ea în frunte a fost dus de râpă comunismul, așa a fost să fie (Securitatea și activiștii literari ai PCR au ținut-o, pe cât au putut, în frâu, textele optzeciste, contestate estetic, inclusiv ale mele, erau trecute la „Găgă“ în foaia Securității, „Săptămâna“, cărțile optzeciștilor erau făcute praf în „Luceafărul“, săptămânal ideologic, și în paginile de cultură ale „Scânteii“, apoi în anii '80 au fost închise Colocviile de poezie de la Neamț, organizate de optzecistul Daniel Corbu, sau cenaclurile studentești de renume ale epocii; și toți optzeciștii incomozi n-au fost primiți în Uniunea Scriitorilor, deși aveau cărți premiate de Uniunea Scriitorilor și, conform statutului, ar fi trebuit să fie primiți automat; apoi, optzeciștii erau marginalizați în plan social și cenzurați la maximum, de câte ori publicau, oficialii neavând încredere în ei; sigur, nu generalizez, au fost și între optzeciști colaboratori ai Securității și propagandiști PCR, care... și azi sunt pe cai mari, nu întâmplător). Evoluția optzecismului (în ultimii zece ani ai comunismului, optzecismul reușise să ia fața literaturii române) a fost obturată de Revoluția din Decembrie 1989. Fără să intre în penumbra, din contră, după ce „s-a întors roata“, optzeciștii s-au trezit peste noapte, în „libertate și democrație“, puși în funcții de conducere, „clasicizați“, cu influență în lumea

literară (fiecare cu „gașca“ lui), oameni de afaceri sau bursieri occidentali, cu interese (ocupând baricade adverse)... În 2006 am și atras public atenția că, la 30 de ani de la apariția lui, optzecismul s-a instituționalizat și birocratizat, rivalitățile dintre lideri recunoscuți sau auto-declarați (optzeciștii din linia a doua, a treia, a șaptea și-au cerut drepturile, și-au făcut statuie contra cost) au ocupat un spațiu literar râvnit nu numai de „șaptezeciști“ (dușmani declarați ai optzecismului, considerându-se detronați; de parcă literatura română ar fi într-o confruntare), ci și de noii veniți în literatura română, în principal, ieșind scânteii. Pe fondul dezinteresului general postcomunist, al relativizării valorii reale în literatură, optzecismul duce pe mai departe steagul estetic – riscând să fie ultimul naiv care mai face asta, în condițiile în care noii veniți, „douămiiști“, declară sus și tare că au aruncat la coș criteriul estetic de evaluare a unei opere literare. Azi postmodernismul fiind înlocuit cu „undergroundul“ (exploatat și moral de optzeciști la maximum „la vremea lor“), chipurile, predominanța experimentalismului asigurând continuitate în actul de creație românesc...

Așa cum am mai subliniat, eu am prins ultimul tren al „optzeciștilor“, deși am fost un precursor al lor (martoră stă nu numai prezentarea lui Ștefan Aug. Doinaș din 1974, din revista „Familia“, dar și prezența poemelor mele în Caietele debutanților – 1977 și 1978, apărute la Editura „Albatros“ sau ciclurile de poeme publicate de revistele studentești „Amfiteatru“ și „Dialog“, trimise prin poștă). În ziarul „Scânteia Tineretului“, pe 11 aprilie 1981, la pagina de „Opinii literare și artistice“, mi-a apărut un interviu (luat de Victor Atanasiu, trimis de vrânceanul Ion Cristoiu, „șef adjunct“ la acest ziar) cu titlul: „Da, avem o nouă generație literară. De ce ne tot codim să o afirmăm?“ și în care afirmam că „în tot ce a fost de făcut pentru poezia mea, am făcut singur, pe cont propriu“. Un provincial ca mine atrăsese atenția la București datorită înnoirilor lirice structurale, poeziei concrete pline de spontaneitate, cu descinderi livrești, mai spuneam în interviu, cu distanțări polemice față de experiențele estetice contemporane și reabilitări „ascendente“ ale tradiției (acel „retro“ specific postmodernismului, aveam să descopăr mai târziu; „optzecismul“ având legătură cu postmodernismul „în stil românesc“, la nivelul formal, de suprafață, nu existențial, de profunzime). În aprilie 1981 nimeni nu îndrăznește să vorbească de o „generație optzecistă“, deși critica de întâmpinare descoperă valențele unei „noi poezii“... Dacă ar fi să rămânem în registrul critic și să recunoaștem că la zece ani se schimbă gustul estetic (nu numai la masa de scris, dar și la nivel de receptare critică), și că o generație literară se impune de-a lungul a 30 de ani, atunci am putea să credem că urmașii optzeciștilor, „nouămiiști“ și „douămiiști“, fac parte din aceeași generație cu optzeciștii, din 1980 până azi scriindu-se „altfel“ de poezie, „în contra“ poeziei „frumoase“ (a metaforei) scrise până în anii '80 de „șaptezeciști“ și „sasezeciști“ (numiți neomoderniști). Optzeciștii au reluat legătura cu poezia aneantizată de instaurarea comunismului în România din 1947, inclusiv cu poezia postavangardistă, ei au scos-o la suprafață, sincronizând-o cu textualismul francez, cu poezia dramatică neoelenă, de sensibilitate ortodoxă (eu am fost un cititor al ei) și cu poezia cotidianului, autore-

ferențială anglo-americană (ea exista în subteran, marii poeți exploatarea-o, de la un Ion Caraion și Virgil Teodorescu sau Gellu Naum, Leonid Dimov și Mircea Ivănescu, și până la un Virgil Mazilescu sau Mihai Ursachi). Optzecismul a introdus „normalitatea“ în literatura română, scrierea sinceră, autentică, „directă“, în care libertatea interioară a primat... Excesele textualiste (ale „omului de hârtie, care se scrie pe sine“), formaliste, au tranșat victoria de partea existențialistilor în cadrul generației optzeciste, în acești 30 de ani. Personal, mă recunosc între existențialiști (valabili în toate generațiile, de altfel, fiecare pe tiparul generației lui, cu caracteristici ferme), reconsiderând din start modelul textualist. Pentru mine poezia trebuie să fie atemporală, neconjuncturală, a unei lumi reale, „așa cum e“, nu înfrumusetată, să aibă puterea să fie percepută estetic de toate epocile și sensibilitățile sau gusturile critice (în schimbare), să mă reprezinte „ca om viu, comun“, dar cu o biografie unică...

– Ce înseamnă pentru Dvs. „a scrie“?

– „A scrie“ este egal cu „a supraviețui“ la mine. Datorită scrisului (și cititului, în contrapartidă, în completare reciprocă), o tot repet, mai sunt în viață. Nimic nu are sens pentru mine (nici viața, nici lumea asta), dar exploatarea cuvântului scris mă iluzionează că țin o legătură directă cu Dumnezeu, care mă supraveghează anume pe lumea asta să-i dau de gol „opera secretă“ (actul de creație artistică e în această situație, fiecare se exprimă, în pictură sau muzică, după voia lui Dumnezeu, cu dotările fiziologice și sufletești native). Scriind am impresia că nu trăiesc degeaba și că nu trec în vizită pe această planetă fără să las o urmă pentru urmași (nu contează că o carte nu durează și că puțini dintre scriitorii alesi într-o limbă sau alta sunt și pereni, cu posteritate asigurată „în veci“; altfel, pe mine nu mă interesează posteritatea, vă rog să mă credeți pe cuvânt, contez sau nu pe piața literară cât sunt în viață, după ce mor nu mai are nici o importanță pentru mine ce se întâmplă, îmi pot fi aruncate în foc sau la coș cărțile). Mă mângâi cu gândul că Dumnezeu mi-a dat acest „dar“ (care pentru un „om normal“ e perceput ca un blestem) să mă exprim în scris, să las mărturie exemplul unui om trecător „ca mine“... În timp, scrisul e posibil să fi devenit un viciu, un drog, o dependență, o perversiune spirituală. Scriu (și citesc) „regulat“ de 40 de ani, de „o viață de om“, tot timpul meu liber (în afara serviciului, adică; nu ca liber profesionist) a fost ocupat de „profesiunea de scriitor“, din care 15 ani „ca amator“ (până să-mi apară prima mea carte, **La fanion**, la 30 de ani, prin concurs editorial și care a primit Premiul UR, asta însemnând că am fost recunoscut în 1980 și ca profesionist). Nu există nici o facultate (nici în lume, nici în țară) care să-ți dea „patalama“, să te profesionalizeze ca scriitor, eventual primirea în Uniunea Scriitorilor din România ți-ar putea da o... autorizație de funcționare „ca profesionist“ sau acorda o licență (o legitimație) de scriitor, cum se și întâmplă. Practic, mi-am ratat „viața socială“ (a carierelor de tot felul, terminând o facultate) și din acest motiv, că am optat, predispus către „scris literatură“ (intuitiv, de la 15 ani descoperindu-mi „vocația“) pentru a fi primit și recunoscut în viața literară, cu bună știință sacrificându-mi „viitorul“. Nu am ținut cont de disprețul semenilor, de faptul că am fost considerat mereu „ultimul

om“ în societate, privit cu milă, umilit, dacă nu blamat... Știu și azi „oameni normali“ care se miră că e posibil ca un bărbat serios ca mine să se prostească la 56 de ani și să mai scrie poezie! Un bărbat adevărat se distrează la munte și la mare, în țară sau în străinătate, într-o mașină de lux, în vila lui, plin de bani, într-o funcție de conducere sau o afacere de vis, nu pierde timpul citind cărți sau... scriind poezie, Doamne ferește. V-am mai spus, îi invidiez pe acești „oameni normali“ care se bucură de viață. Cu atât mai mult cu cât, personal, sunt de plâns azi: am 56 de ani și ar trebui să mă gândesc la pensie, să am un salariu mare (dacă nu două salarii sau o afacere prosperă și o pensie privată prin societățile de asigurări) și măcar în ultimii ani de viață să fiu satisfăcut cu faptul că sunt ce sunt, „la casa mea“, cu mașină mică la dispoziție, vilă într-un spațiu care să mă inspire... Să mai continui? N-are rost. Astăzi m-am întors, înaintea pensiei, la stadiul de „ultim om“, deși aș putea să mă laud cu premiile primite pe cărțile publicate, dacă nu cu „opera“ și recunoașterea publică (limitată la lumea literară). Dacă în tinerețe mă resemnam să-mi petrec un concediu de odihnă la masa de scris (neavând posibilități să-l petrec la munte sau la mare), în speranța că într-o zi voi avea o „operă“ și că orice performanță merită sacrificii, azi mi-ar plăcea să merit mai mult, să am un venit liniștitor și să am o viață personală (socială) decentă, că sunt doar „la sfârșit“... Din păcate, la 56 de ani trăiesc de azi pe mâine și mi-e rușine că mă complac în această situație (dar îmi revin, dând vina pe destinul meu nefericit, implacabil, pe faptul că „așa vrea Dumnezeu, are socotelile lui cu mine, de neînțeles“). Dacă vreți, asta e și „condiția social-materială“ a majorității scriitorilor români. Eu m-am resemnat cu puținul dat, istoria literaturii (nu numai române) e plină și de asemenea scriitori (unii, mari scriitori, nu mă compar cu ei) care până la moarte au trăit de azi pe mâine, nu au avut acele abilități ale „facerii banilor“, clarviziunea din opera literară nu a fost pusă în aplicare în viața reală, pierzându-se în nimicnicia cotidiană (atenți la amănunte, incapabili să se autodepășească în viața personală de zi cu zi, „ca oameni“). Poate alta ar fi fost și situația mea financiară dacă aș fi fost un scriitor de succes (vezi cazul optzecistului Mircea Cărtărescu, prosper din toate punctele de vedere, norocos în viața de zi cu zi, deștept, care-și scrie cărțile în străinătate, beneficiind de burse cu anii, să rămân doar la aceste amănunte). Îmi pare rău că împărtășesc soarta sărmanilor cu duhul din literatura română. Mă rog la Dumnezeu să nu mă mai țină mult pe această lume, în care sunt un intrus și în care nu mă pot adapta, regulile ei social-materiale mă țin cu capul la fund. Sigur, îmi merit această soartă – fiind fatalist din fire, nu-mi doresc mai mult decât am, decât atunci când ajung la ananghie și nu mai înțeleg pe ce lume sunt, de fapt. Cu siguranță, dacă meritam mai mult în ochii lui Dumnezeu, aveam mai mult. Așa că... Nu mă plâng, observ numai (mă contemp lu de sus), am tot ce mi s-a convenit și ce mi se cuvine (cât voi mai fi în viață) „ca scriitor de origine română“. Regret numai azi că, obsedat de sinucidere (m-am născut cu această „sensibilitate“ astrală; orice astrolog vă poate da de gol asta, luând numai datele nașterii mele), dacă tot nu am posibilitatea „să mă bucur măcar la bătrânețe de mine însumi“, îmi omor din fașă și proiectele literare (superstițios

cum sunt, în general planurile nu mi se îndeplinesc). Adică azi am pierdut entuziasmul din prima tinerețe de a mai sta la masa de scris și de a avea perspectiva unor mari proiecte literare (proiecte în plan social n-am avut niciodată, deși mi s-au dat funcții de conducere-cheie și aș fi putut să parvin în fel și chip, „să rup gura“ societății de care aparțin, inclusiv să termin două facultăți). Totuși, a rămas bucuria nespusă a scrierii originale (a unui poem, a unei proze sau a unei piese de teatru), chiar dacă bucuria asta durează puțin, uneori doar câteva minute, alteori câteva zile (nu mai mult), amăgit că am fost „inspirat“... Nu mai spun că bucuria asta se transformă în tristețe după ce recitesc, la un an, ce am scris și mi s-a părut cu un an în urmă inspirat, descoperind că m-am înșelat, că n-are nici o valoare ce am scris. E riscul de rigoare, e un joc al minții diabolice creatoare, cu dus-întors.

Altfel, ce mai înseamnă pentru mine a scrie – „în fapt“. Am adevărate tabieturi (câștigate în timp) la scris poezie (poezia e piatra de moară legată de gât, trebuie doar să fiu îmbrâncit de pe mal, și nu mai ies la suprafață din adâncurile mele)... Nu scriu un poem decât nemâncat, la trezire (țineți cont că eu nu dorm noaptea, mă culc la 5 dimineata, de regulă), după ce stau cu ochii pe pereți. Scriu numai „de mână“, cu stilou cu cerneală neagră (sau cu pix cu mină neagră, dacă sunt singur în cameră și am o zi liberă la dispoziție, nu stau mai mult de jumătate de oră la masa de scris (înțelegând că nu sunt într-o „zi fastă“, „inspirat“ dacă nu reușesc să termin poemul în jumătate de oră și n-are rost să mă chinuiesc). Îmi place și azi spontaneitatea pură – nu mă fixează pe idei preconceptuate. Transcriu poemul imediat după ce-l scriu (definitivarea lui ar putea dura altă jumătate de oră)... De reținut pentru curioși: intrarea pe culoarul poeziei e incontrollabilă și cea mai dificil de găsit, trebuie de fiecare dată să reușesc să-mi anulez luciditatea, să o inhib, și să las liber iraționalul sau subconștientul să dicteze, „să lase mâna să scrie singură“, las coerența să fie descoperită în subteran... Când scriu proză sau teatru, e exact invers: luciditatea are libertate deplină la masa de scris! Am chiar o cu totul altă atitudine la masa de scris proză sau teatru, sunt mai dezinvolt (scriu direct la mașina de scris sau la computer, la fel cum scriu și publicistica, „memorialistica“ sau eseul) și-mi doresc să fiu „cât mai rațional“, mai pe înțeles, mai neexperimental, chiar și când scriu despre evenimente paranormale, farmece sau vrăji (epicul dramatic, în proză sau teatru, magic și fantastic, sunt semnificative la mine). Nu se amestecă nicicum poezia cu proza sau teatrul (sau cu publicistica, memorialistica sau eseul), le scriu cu alte zone din emisferele cerebrale, separat. Dar și pentru poezie și pentru celelalte genuri literare mă pregătesc mental citind cărți, în principal „cărți documentare“ (ele îmi dezvoltă imaginația, mai exact o provoacă). Până la Revoluția din Decembrie 1989 aveam o problemă cu supapele deschise la masa de scris poezie, când mă trezeam cu aluzii politice sau sociale interferând conținutul versurilor. După Revoluție am explorat separat publicistica, mi-am epuizat în ea ecourile protestatate politice și sociale, și poezia s-a mai eliberat de strânsorile autocenzurii retorice – și nu numai...

23 aprilie - 4 iunie 2006. București